

Rozhovor so svetom a dcérou

Slovenský básnik Milan Rúfus vo svojej eseji *Trpká chvála života* v roku 1970 napísal: „Pred nedávnom som dostal list od sedemnástročného. Dojímavý list, vlastne volanie o pomoc: „Porad'te, prosím vás, vysvetlite, bolí ma všetko okolo, bojím sa, že to nevydržím...“ Ako možno pomôcť človekovi v takejto situácii? Človečikovi citlivému ako mimóza, zraniteľnému i vánkom? V tejto situácii - hovorí Rúfus pred desaťročiami - je to otázka trochu platonická. Je to plytká, slepá civilizácia, ktorá už nie je schopná ponúknuť nič, ani zdrap láskavého rúcha, aby ním zaodela zraniteľnú nahotu polodiet'at'a, polodospelého. Plytká civilizácia, ktorá urobila peniaz mierou všetkého. Myslí si, že bude dosť, ak tomuto človečikovi dá vysoké vreckové: jeho hladký vstup do života bude tým zaručený. A mladí zatiaľ, plní vzbury, ktorej sami nerozumejú, premieňajú nečisté vreckové svojich nečistých dospelých na nečisté veci, akoby im to, čo od nich dostali, hádzali do tváre. A potom tým už trpia aj mladí, aj dospelí.“

Nejeden rodič nosí v srdci bolesť, že nenašiel silu na takýto úprimný rozhovor so svojim synom či dcérou. Možno si neveril, možno sa v tej situácii cítil aj on osamelý. Knihou Michaela Novaka *Povedz mi, prečo sa slovenskému čitateľovi dostáva do rúk záznam takéhoto rozhovoru otca s vlastnou dcérou*. Nie je to však len taký „bežný otec“. Po desaťročia viedol rozhovor či polemiku s celým svetom, aby sa nakoniec pred celým svetom porozprával so svojou dcérou...

Michael Novak je pre Slovensko veľmi výrazným symbolom návratu ku koreňom. Jeho štyria starí rodičia opustili východné Slovensko a odišli za Atlantický oceán, do Ameriky za prácou a živobytím. Michael sa už do sveta vyberá za poznaním. A vracia sa rád aj na Slovensko. Priťahuje ho kultúrna blízkosť a fenomén strednej Európy, ktorá hľadá svoje geopolitické ukotvenie.

Prekladom originálu *Tell Me Why* sa k nám Novak vracia aj s posolstvom o svete, o sebe, o živote, ale predovšetkým o tom, ako hľadať cestu, pravdu a život, ako hľadať Boha. Každý ho vo svojom živote nejakým spôsobom hľadá i zavrhuje. Bojovali s ním diktátori i filozofi. Je dobré s ním v živote počítat'. On dáva plný zmysel našej láske i utrpeniu.

Podľa Novaka náboženstvo je dôležité, lebo je pravdivé a učí nás dôvodom pre nádej vo večný život. Večný život je najväčším darom, šancou i výzvou pre každého - osobne i v spoločenstve. Judaizmus ustanovil pre celé ľudstvo prvenstvo pravdy a kresťanstvo šlo v jeho šľapajach. Prvá je pravda - a nie bohatstvo, moc alebo osobný vkus. Peniaze nie sú mierou všetkých hodnôt. Najdôležitejším osobným rozhodnutím v Novakovom presvedčení je vzťah k historickej postave Ježiša Krista. Ovplyvní to nielen spôsob, akým čítame dejiny (od Kristovho narodenia majú 2000 rokov), ale aj spôsob, ako chápe človek sám seba. Kristov život je axiálnym bodom v histórii. Čo je pred ním je príprava. Čo je po ňom, sa mení.

Čo nazývame západnou civilizáciou, je v skutočnosti svetová civilizácia. Neexistuje takmer žiadna myšlienka, dôležitá pre súčasnú svetovú civilizáciu, ktorá by nemala najstarší a najhlbší pôvod v Biblii: svedomie, človek alebo sloboda, pokrok, sociálna spravodlivosť alebo potreba systému pák a brzd proti nespútanej moci. Výzva, aby ľudia boli kreatívni a angažovaní, aby zmenili svet a vybudovali žiariace mesto na kopci, je celosvetová. Je chybou myslieť si, že rozum a viera sú protikladmi. Iba ak sa rozum – buď z dôvodu pýchy alebo z vôle vládnut' – stane ideológiou namierenou proti viere. Rozum a ľudské poznanie sa rozvíja. Aj do viery treba osobne dorásť. Nie je vopred hotová.

Novak sa nevyhýba v rozhovore s dcérou Janou ani témam sexuality, manželstva, ochrany života, rodiny, priateľstva, morálky. Manželstvo je skvelým učiteľom realizmu. Vydarené manželstvo je ako krásna i náročná stavba katedrály, ktorá trvá desaťročia. Novaka inšpiruje Chesterton, podľa ktorého človek je predovšetkým štvornožec. Je treba dve pohlavia a štyri nohy, aby sa v nás vytvoril celý obraz Boha. Rodina je dielom ľudskej lásky, kde sa prirodzene začína a zhasína život. Osobný hodnotový zápas, ktorý prežíva každý z nás iným spôsobom, sa odohráva ako súčasť globálneho zápasu ľudstva o lepší život. Nikdy pritom nie je správne páchať zlo s cieľom urobiť dobro. Dobrý účel nezmení zlý skutok na spravodlivý, ale znásobí zlo.

Aspoň jeden ucelený citát za mnohé z cenných myšlienok v tejto knihe: „Morálny život si, ako vždy, vyžaduje od bežných ľudí mimoriadne veci. Každý z nás stojí v živote tvárou v tvár možnostiam konať hrdinsky – s pokojným sebaovládaním, ušľachtilosťou charakteru, nežnosťou, so zmyslom pre jemné pocity toho druhého, s láskou pre dobro toho druhého. Heroizmus nie je pre iných ľudí. Všetci z nás sú k tomu povolaní. Dokonca aj v našich prehrách je vždy šanca začať ťažkú cestu hrdinskej slobody odznova. Hrdinovia sú všade. Život je pre hrdinov školou v malých veciach a výzvou pre hrdinstvo vo veciach veľkých, keď tá výzva príde. A ona príde.“

Povedz mi prečo je už tretou Novakovou knihou preloženou do slovenčiny, do reči jeho predkov. Duchovné i fyzické návraty Michaela Novaka do slovenskej dedovizne pripomínajú jeden dôležitý odkaz generačných skúseností plynúci z našej neľahkej histórie. Státisíce našich predkov poodchádzali cez vyše storočie zo Slovenska na Západ, do Ameriky za slobodou a za obživou, za perspektívou. Nestratili sa. Naopak, aj v cudzom prostredí sa svojím úsilím uplatnili, aj keď to nikto nemal ľahké. Po desiatich rokoch slobody sme zodpovední pred sebou i budúcimi synmi a dcérami za vytvorenie perspektívy pokoja i rozvoja tu doma, na Slovensku. Dá sa to, ak túto budúcnosť ako jednotlivci i ako spoločnosť nezvratne postavíme na osvedčených princípoch a hodnotách. To je skúsenosť aj našich otcov a dedov. A po druhé, ľahšie a istejšie takúto perspektívu pre Slovensko zabezpečíme, ak ju budeme utvárať v úzkom spoločenstve s tými národmi a štátmi, ktoré sú orientované podobne. Táto výzva je osobitne aktuálna teraz, keď sa láme storočie i tisícročie. Ale svojím obsahom je táto výzva nadčasová.

Michael Novak sa celý život pohyboval medzi teológiou, ekonomikou a politikou. Pochopil, ako sa navzájom potrebujú. Aj preto sa odvážim dúfať, že čitateľ nájde v knihe nielen poučenie, ale aj povzbudenie nevyhýbať sa podobným vážnym životným rozhovorom ani dnes, hoci náš svet sa zdá byť ešte o niečo drsnejší ako svet „Rúfusovho mladíka“. Možno je však len priamejší.

Október 2000, Ján FIGEL